

John Stuart Mill'in Çocukluk Eğitimi Üzerine Notlar

Dr. Öğr. Üyesi
Ahmet ÖZCAN
İktisadi İdari ve Sosyal
Bilimler Fakültesi Siyaset
Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölüm Başkan Yardımcısı

On dokuzuncu yüzyılın en büyük filozoflarından biri olan John Stuart Mill (1806-73), yalnızca düşünce ve ifade özgürlüğü, kadınların özgürleşmesi, mantık, ekonomi politik gibi birçok alanda putkırı tezler ortaya atmamış, aynı zamanda “çoğunluğun tiranlığı” kavramıyla modern demokrasinin radikal bir eleştirisini yapmış, babası James Mill ile onun en yakın dostu ve felsefi mütefiki Jeremy Bentham'ın on sekizinci yüzyılın Aydınlanma düşüncesine dayanan faydacılık (utilitarianism) kuramını on dokuzuncu yüzyılın Romantik ve tarihsel felsefeleriyle eklemlenerek çok daha yüksek bir aşamaya taşımıştır. Mill'in bu başarısının temelinde çocukluk yıllarında aldığı olağanüstü eğitim yatar. Bu nevi şahsına münhasır eğitim, Mill'in daha önce eşine rastlanmamış derecede derinlikli olan düşünsel temelini oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda düşünürü yirmili yaşlarında zihinsel bir buhrana sürükleyerek ona babasının siyasi felsefi mirasını aşma fırsatı da vermiştir. Bu yazıda çağdaş eğitim anlayışının dolaylı bir eleştirisini içeren Mill'in çocukluk eğitiminin fazlasıyla kısa bir değerlendirmesi yapılacaktır.

İlkin, okuyucunun zihninde belirmesi muhtemel temel bir itirazla derhal yüzleşmek gerekiyor. Bu da Mill'in aldığı olağanüstü eğitimin yalnızca olağanüstü kişilerde sonuç vereceği, yani burada en az verilen eğitim kadar eğitimi alan kişinin zihinsel yeterliğinin de belirleyeceği olduğu yönündeki yaygın kabul gören önermedir. Mill, kendi öğrenim sürecinin mevcut eğitim sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunabileceğini savunduğu otobiyografisinde bu önermeyi reddetmiştir:

"Şayet ben doğuştan kavrama konusunda aşırı derecede çabuk olsaydım ya da çok kesin ve güçlü bir hafızaya veya fevkalâde şekilde etkin ve zinde bir kişiliğe sahip olsaydım, bu tecrübe inandırıcı olmazdı, fakat tüm bu doğal yeteneklerde ben ortalamanın üstünden ziyade altındayım. Benim yapabildiğim, ortalama kabiliyete ve sağlıklı fiziksel yapıya

sahip herhangi bir erkek ya da kız çocuk tarafından mutlaka yapılabilirdi. Herhangi bir şey başardıysam bunu, diğer talihli koşulların yanında, babam tarafından bana verilen erken eğitim yoluyla çağdaşlarımızın bir çeyrek yüzyıl önünde başlamama borçlu olduğumu hakkaniyetle söyleyebilirim."

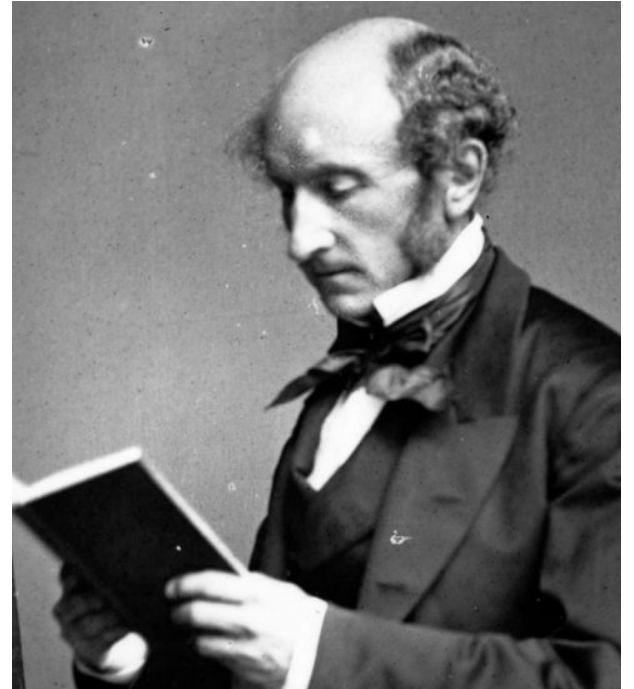
Büyük işler yapmış insanların başarısını onların “deha”larına bağlamak, şayet kendi başarısızlığının üstünü örtmek için kullanılan bir bahane değilse, deneyim eksikliğinden kaynaklı bir önyargıdır. Friedrich Nietzsche'nin İnsanca, Pek İnsanca'da söylediği gibi, “*yetenekten, doğuştan gelen kabiliyetlerden söz edip durmayın! Pek az yeteneği olan her türden büyük insanın isimlerini sayabiliriz! Onlar büyüklüğü kazandılar; (denildiği gibi) 'dahi' olmayı başardılar.*” İşte, büyük biri olarak doğmamış ama büyük biri olmayı başarmış Mill'in talihi, kendisini çağdaşlarının “çeyrek yüzyıl” önüne taşıyan bir eğitimi çok erken yaşlarda almasını sağlayan özel koşullara sahip olmasıydı. Babası, onun kardeşleri dışında diğer çocuklarla iletişimini fazlasıyla kısıtlamış olduğundan, ilk kez evden ayrılacağı on üç yaşına bastığında aldığı eğitimin olağan dışı bir süreç olduğunu öğrenme şansı elde edebilmişti. Mill, tanışacağı insanların onu çok şey bildiği için övebileceği ama onun kendisiyle övünmemesi gerektiği konusunda babasının yaptığı uyarıyı anımsar:

"... başkalarından daha fazla bildiğim her ne varsa bunların bendeki herhangi bir yeteneğe değil, talihimin sunduğu fazlasıyla olağandışı bir üstünlüğe, yani bana öğretmenlik yapmaya ehil, bunun için gerekli zahmeti ve zamanı ayırmaya hazır bir babaya sahip olmama atfedilebileceğini, benzer bir üstünlüğe sahip olmamış olanlardan daha fazla şey bilmiyor olsaydım bundan derin bir utanç duymam gerekeceğini, dolayısıyla bu durumun benim için bir övünç meselesi olmadığını söylemişti."

O halde Mill, çocukluk dönemi boyunca asla kendisini “özel bir çocuk” olarak görmemiştir. Aksine, babasının kendisinden beklediği derecede çalışmadığını düşündüğünü, kendisini hep eksik gördüğünü söyler. Mill'in bu öz-eleştirel düşünce şeklinin oluşmasında, disiplinli eğitim sisteminin yanında, oğlunun başkaları tarafından çok şey bildiği konusunda övüldüğünü duymasını engelleyen, okuttuğu kitaplar yoluyla zorluklara karşı mücadele eden ve onların üstesinden gelen insanları ona örnek olarak sunan filozof bir babanın etkisi tartışmasızdır. Zira Mill, kendisini “ne mütevazî ne de ki-birliydim” şeklinde tarif eder. Diğer taraftan, onun çocukluk dönemine tanıklık etmiş kimselerin neredeyse hepsi, Mill'i “erken olgunlaşmış” bir çocuk olarak betimlemişlerdir. Zira,

kardeşlerine öğretmenlik yapan Mill'in sohbet ettiği kimseler ya babası ya da babasının arkadaşları olmuştur. Dahası, çocuk Mill “fazlasıyla saygısız” olarak da tarif edilmiş, bu duruma da babasının tartışmacı ve düşündüklerini söylemekte cesur bir zihin oluşturmaya başarmış olması yol açmıştır. Yaşıtlarıyla ilk kez tanıştığında onlarla kendisi arasında var olduğunu gördüğü uçuruma en çok şaşırarak olan Mill'in kendisi olacaktır.

Mill'in henüz 3 yaşındayken başladığı bu olağanüstü eğitim, öylesine kapsamlıydı ki düşünür 12 yaşına geldiğinde çok iyi derecede Yunanca ve Latince öğrenmekle kalmamış, aynı zamanda tarih, şiir, retorik, mantık, bilim, ekonomi politik ve felsefe alanlarındaki tüm klasik literatüre hâkim hale gelmiştir. 16 yaşına kadar devam eden bu ilk eğitimin içerdiği tüm kitaplar, Aristo'ya atfen “peripatetik okul” olarak bilinen yürüyerek öğrenme yöntemiyle okunmuştur. Ancak, bütünüyle rasyonalist bir faydacı felsefeyle yetiştirilen Mill, 20 yaşına geldiğinde derin bir zihinsel buhrana girecek, ciddi şekilde intihar etmeyi düşünecektir. İnsanın aynı zamanda duygusal bir varlık olduğunu kavrayan Mill, bu buhranı babasının ve Bentham'ın faydacılık kuramını aşarak, daha doğrusu onu Alman Romantik felsefesiyle eklemlenip yeni ve çok daha gerçekçi bir aşamaya taşıyarak aşacaktır.

John Stuart Mill'in Çocukluk Döneminde (3-16 Yaşları Arasında) Okuduğu Tespit Edilen Yunanca, Latince, İngilizce ve Fransızca Toplam 239 Eser/Yazar Arasından Kronolojik Bir Seçki (İngilizce-Türkçe)

- 1.Aesop, Fables (Ezop, Masallar)
- 2.Herodotus, History (Herodot, Tarih)
- 3.Xenophon, Memorabilia-Memorials of Socrates (Ksenofon, Sokrates'in Anıları)
- 4.Diogenes Laertius, Lives of the Philosophers (Laertios Diogenes, Filozofların Hayatı)
- 5.Isocrates, Ad Demonium (Isokrates, Demonikos'a Karşı)
- 6.Thucydides (Thukydides)
- 7.Plato, Apology (Platon, Sokrates'in Savunması)
- 8.William Robertson, The History of America (Amerika'nın Tarihi) (1777)
- 9.David Hume, The History of England (İngiltere Tarihi) (1754-62)
- 10.Edward Gibbon, The History of the Decline and Fall of the Roman Empire (Roma İmparatorluğunun Çöküşünün ve Düşüşünün Tarihi) (1776-88)
- 11.Dionysius of Halicarnassus, The Roman Antiquities (Halikarnassoslu Dionysios, Roma'nın Eski Çağları)
- 12.Plutarch, Lives (Plutarhos, Yaşamlar)
- 13.Philip Beaver, African Memoranda (Afrika Notları) (1805)
- 14.George Anson, A Voyage round the World (Dünyanın Çevresinde Bir Yolculuk) (1748)
- 15.Daniel Defoe, The Life and Strange Surprizing Adventures of Robinson Crusoe (Robinson Crusoe'nun Yaşamı ve Olağanüstü Serüvenleri) (1719)
- 16.The Arabian Nights (Arap Geceleri) (İngilizce: 1706)
- 17.Miguel de Cervantes, The History and Adventures of the Renowned Don Quixote (Ünlü Don Kişot'un Öyküsü ve Maceraları) (İngilizce: 1612)
- 18.Julius Caesar, Commentaries (Jül Sezar, Yorumlar)
- 19.Homer, Iliad (Homeros, İlyada)
- 20.Adam Ferguson, The History of the Progress and Termination of the Roman Republic (Roma Cumhuriyeti'nin İlerlemesinin ve Sona Erişinin Tarihi) (1783)
- 21.Cicero, In Verrem (Verres'e Karşı)
- 22.Sophocles, Electra (Sofokles, Elektra)
- 23.Aristophanes, Clouds (Aristofanez, Bulutlar)
- 24.Demosthenes (Dimosthenis)

- 25.Euclid, Elements of Geometry (Öklit, Geometrinin Unsurları)
- 26.Livy (Titus Livius)
- 27.Ovid, Metamorphoses (Ovidius, Başkalaşımalar)
- 28.Virgil, Aeneid (Publius Vergilius Maro, Aenesid)
- 29.Pindar (Pindaros)
- 30.Isaac Newton, Arithmetica universalis (Evrensel Aritmetik)
- 31.Horace, Satires (Horatius, Satirler)
- 32.Euripides, Medea
- 33.James Mill, The History of British India (Hindistan Şirketi'nin Tarihi) (1817)
- 34.Lucretius, De rerum natura (Lukretius, Evrenin Yapısı)
- 35.Aristotle, Rhetoric (Aristo, Retorik)
- 36.William Shakespeare
- 37.John Milton
- 38.Juvenal, Satires (Iuvenalis, Satirler)
- 39.Quintilian, De institutione oratoria (Quintilianus, Hitabet Ensitüleri)
- 40.William Emerson, The Elements of Optics (Optiğin Unsurları) (1768)
- 41.Thomas Hobbes, Computatio sive logica (Hesaplama veya Mantık) (1688)
- 42.David Ricardo, On the Principles of Political Economy and Taxation (Ekonomi Politigin ve Vergilendirmenin İlkeleri) (1817)
- 43.Adam Smith, An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations (Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma) (1776)
- 44.Jean de La Fontaine, Fables (Fontaine, Masallar) (1668)
- 45.Lucian, Prometheus
- 46.Voltaire
- 47.Jeremy Bentham, Panopticon (Panoptikon) (1791)
- 48.Jean Baptiste Say, Traité d'économie politique (Ekonomi Politik Üzerine Tez) (1803)
- 49.Condillac, Traité des sensations (Duygular Üzerine Tez) (1754)
- 50.John Locke, Essay Concerning Human Understanding (İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme) (1689)